

האידינא אליבא דשמעתא

האמונה בעולם הבא

כתב בחובות הלבבות (שער המישי שער ייחוד המעשה פכ"ח) גבי חובת האמונה בעולם הבא ובשכרו, וז"ל: 'וכאשר יתיאש היצר מגבור עלינו מן הפנים האלה, יספק עלינו גמול העולם הבא וענשו, וישתדל לערבב ולשבש עלינו מצד מיעוט מציאותו מבואר בספר תורתינו, ומיעוט הראות עניינו בו, וכאשר נסתכל במה שיש בספרי שאר הנביאים מן הענין הזה כמו והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה. מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, עין לא ראתה אלהים זולתך'. ע"כ. וכן כתב בעקידת יצחק (ויקרא שער ע), וז"ל: 'עם כל זה ישאלו ויאמרו מי יתן והיה השתורה תבאר אלו הענינים מההצלחה הנפשית לעולם הנשמות, ותרבה בהם דבריה וספוריה ויעודיה והבטחותיה, כי הוא מה שיוסיף אומץ ביד המאמינים להשתדל בכל עוז להתהלך לפני ה' ולקום במקום קדשו, ותהי גם זאת לה לחכמה להסיר מעליה חרפת הגוים הדוברים סרה'.

מתי הוא העולם הבא

כתב הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ח ה"ח) שהעולם הבא הוא אותו העולם אליו יבוא האדם לאחר מותו, וז"ל: 'זה שקראו אותו חכמים העולם הבא לא מפני שאינו מצוי עתה וזה העולם אובד ואחר כך יבוא אותו העולם, אין הדבר כך, אלא הרי הוא מצוי ועומד שנאמר אשר צפנת ליראך פעלת וגו', ולא קראוהו עולם הבא אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה'. ע"כ אמנם בספר העקרים (מאמר ד פל"א) כתב דהעולם הבא הוא רק לאחר תחיית המתים, וז"ל: 'יש בלשון העולם הבא מדרגה אחרת תקרא גם כן העולם הבא סתם, והיא באה לאדם אחר תחית המתים, ועליה הוא שאמרו בגמרא על המשנה האומרת ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, תנא הוא כפר בתחית המתים לפיכך לא יהיה לו חלק בתחית המתים, שיראה משם שהעולם הבא היא מדרגת שכר באה אחר תחית המתים'. ע"כ. ובשל"ה (עשרת הדברות מסכת פסחים מצה עשירה) ביאר דישנם ד' בחינות של עולם הבא, וז"ל: 'כי הם ד' מדרגות אשר נכנסו בשם עולם הבא, א' שלימות העולם הזה, דהיינו הדביקות בהש"י, כדאיתא הרבה פעמים פלוני ראה עולמו בחייו, וכבר זכה מרע"ה בחייו מה שזכה יעקב לאחר מותו כדאיתא בזוהר, ב'. עולם הבא

שיגו השביעה והבריאות ממחזה אלהים כאיש שאכל ושתה

(באר מים חיים)

מראי מקומות

- א. סנהדרין צט.
- ב. ברכות יז.
- ג. אבות פ"ד מט"ז-י"ז
- ד. סנהדרין קי.
- ה. תנא דבי אליהו רבה פרשה ב
- ו. חובות הלבבות שער המישי שער ייחוד המעשה פכ"ח
- ז. עקידת יצחק ויקרא שער ע
- ח. רמב"ם הלכות תשובה פ"ח ה"ח
- ט. ספר העקרים מאמר ד פל"א
- י. של"ה עשרת הדברות מסכת פסחים מצה עשירה
- יא. מסילת ישרים פ"א
- יב. ריקאנטי ויקרא יח ה
- יג. מדרש תנחומא פרשת ויחי סימן ז
- יד. באר מים חיים בראשית כג
- טו. רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ז
- טז. ארחות צדיקים שער ט
- יז. שולחן של ארבע פ"ד
- יח. רבינו בחיי בראשית טו א

שבא לאדם תכף אחר מותו שמתדבק בגן עדן תחתון ועליון. ג' כשיבא משיח, כשם שאותן שהן בגופים בעולם הזה יבואו למדרגות כתנות אור, כן יזכו הנשמות גם כן ליותר מדרגה לכנס לפני ולפנים לירושלים של מעלה. ד', תחיית המתים, יום הדין הגדול הנצחי עדי עד'.

מהו העולם הבא

כתב במסילת ישרים (פ"א): 'שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העדונים שיכולים להמצא, ומקום העדון הזה באמת הוא העולם הבא, כי הוא הנברא בהכנה המצטרפת לדבר הזה'. ע"כ. וכתב הריקאנטי (ויקרא יח ה) בענין העולם הבא, וז"ל: 'כי העיקר אצלנו שכר המצות בהאי עלמא ליכא, רק לאחר פטירה הצדיק יכנס למלכות הנקראת ג"ן ומקביל פני שכינה, ושם תעמודנה כל הנשמות כל אחת כפי מעשיו עד תחיית המתים ויום הדין, ואחרי כן יזכו הזוכים לחיי העולם הבא שהוא גמול האחרון'. ע"כ. ואמרו חכמינו (מדרש תנחומא פרשת ויחי סימן ז): 'אמר הקב"ה בעולם הזה אין המות מניח לאדם שישמח, אבל לעולם הבא ובלע המות לנצח'. ע"כ. ובבאר מים חיים (בראשית ב ג) כתב שעולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה. אמנם ישיגו השביעה והבריאות ממחזה אלהים, כאיש שאכל ושתה. וכתב באמונות והדעות מאמר תשיעי גמול ועונש גבי קיומם של יום ולילה אור וחושך בעולם הבא, וז"ל: 'העולם הבא אין בו מכל זה מאומה, ואיננו צריך אליהם בלי ספק ללילה ויום, וכן למנות החדשים והשנים, כי זה איננו בעולם כי אם לחשבון ולשכירות ולצמח הארץ והדומה לזה, אלא שחלק מה מהזמן יהיה לו אות, יהיה עליהם בו עבודה כאשר אני עתיד לבאר'.

אלו הן שאין להם חלק לעולם הבא

עיין בדברי הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ג ה"ז) גבי אלו שאין להם חלק לעולם הבא ואובדין ונידונין בגדול רשעים לעולמי עולמים, המינים והאפיקורוסין והכופרים בתורה ובתחיית המתים ובביאת הגואל המורדים ומחטיאי הרבים והפורשין מדרכי צבור והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים והמוסרים ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים ושופכי דמים ובעלי לשון הרע והמושך ערלתו.

עומקא דסוגיא

בחי (בראשית טו א) שביאר שם שהקב"ה הבטיחו את אברהם אבינו שיזכה הוא ובניו לחיי העולם הבא, עוד כתב שנשיונו של איוב היה לראות האם מאבד הוא את אמונתו בחיי העולם הבא.

א. גבי האמונה בעולם הבא עיין בארחות צדיקים (שער ט) שכתב שהאמונה בעולם הבא הוא אחד משרשי האמונה המחוייבים. ועיין בשולחן של ארבע (פ"ד) שביאר שהטעם שלא נכתב בתורה כי הוא נכלל בכל פרשת בראשית בחיי אדם הראשון בגן עדן מקדם קודם החטא. ועיין עוד ברבינו

קראוהו עולם הבא מפני שאותן החיים באין לאדם אחר העולם הזה (רמב"ם)

עולם הבא

פתחא דסוגיא

העולם הבא בו תשכיל נפשינו מן הבורא בדומה למה שמשכילים הגרמים העליונים או יותר, הרי אותו התענוג לא יתחלק ולא יתואר ואין למצוא משל להמשיל בו אותו התענוג, אלא כמו שאמר הנביא מתפלא מעצמתו מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים בך וכך אמרו עליהם השלום העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא רחיצה ולא סיכה ולא תשמיש, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה. והכונה באמרו עטרותיהם בראשיהם, קיום הנפש בקיום מושכלה והיותה היא והוא דבר אחד כמו שהזכירו בקיאי הפילוסופים בדרכים שיארך ביאורם כאן. ואמרו נהנים מזיו השכינה, כלומר שאותם הנפשות נהנות במה שמשכילות מן הבורא כמו שנהנות חיות הקדש ושאר מעלות המלאכים במה שהשכילו ממציאותו. והנה האושר והתכלית הסופית היא להגיע אל המעמד הזה המרומם, ולהמצא באותו המצב וקיום הנפש כמו שאמרנו עד בלי סוף בקיום הבורא יתרומם שבו (פירוש המשנה לרמב"ם הקדמה לפרק חלק).

ביאורא דתלמודא

אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך – עין שום נביא לא ראתה את אשר יעשה הקדוש ברוך הוא למחכה לו, זולתי עיניך אתה אלהים (רש"י ישעיהו פס"ד). דאין קץ לדבר (רש"י). כי הוא אור הגנוז, רק פירושו כי טרם שישג שם תפרד נפשו מגופו (ריקאנטי שמות פל"ג). **לא כעולם הזה העולם הבא** – משמע שהיה רב רגיל לומר כן היינו משום שיש תכלית מוסר גדול בזה, שהרי שנינו בפרקי אבות התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין, ובא רב להודיענו שטרקלין זה שהוא עולם הבא אין בו ענין גשמי כלל, וכל עניני היעודים הנמצאים במקרא שמורים על עניני גשמיים כאכילה ושתיה, לא מיירי בעולם הבא ממש שהוא הטרקלין אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא ממש עין לא ראתה (פני יהושע). **התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין** – שבזה העולם יקנו המעלות אשר בהן יזכה האדם לחיי העולם הבא, וזה אמנם הוא דרך ומעבר לההוא (רמב"ם). **מכל חיי העולם הבא** – שכל חיי העולם הזה לצורך כך, לפי שבאותו הזמן לא יהיה נוהג תשובה ומעשים טובים שאין העולם הבא אלא לשילום שכר על מה שקיים בעולם הזה (רש"י). **מכל חיי העולם הזה** – שאפשר אם יכול כל ימי חייו בזה העולם שיהיה

בצעה, לסבת שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא (מרכבת המשנה).

ליקוטיא דתלמודא

שנו רבותינו (סנהדרין צט.) שאין אדם יכול לשער את העולם הבא:

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח, אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך.

ואמרו חכמינו (ברכות יז.) גבי העולם הבא שאינו גשמי:

מרגלא בפומיה דרב לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה ולא משא ומתן ולא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו.

עוד שנינו (אבות פ"ד מט"ז-י"ז) ביחס שבין העולם הזה לעולם הבא:

רבי יעקב אומר העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. הוא היה אומר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.

עוד שנו חכמינו (סנהדרין קי.) גבי מאימתי יזכה האדם לעולם הבא:

אתמה קטן מאימתי בא לעולם הבא, רבי חייא ורבי שמעון בר רבי, חד אמר משעה שנולד, וחד אמר משעה שסיפה. מאן דאמר משעה שנולד שנאמר יבא ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה.

עוד שנינו (תנא דבי אליהו רבה פרשה ב) דהעולם הבא יהיה רק אור:

ואומר והיה יום אחד זה יום השביעי לעולם והיה לעת ערב יהיה אור זה עולם הבא שנאמר והיה מדי חודש בחודשו ומדי שבת בשבתו, ונאמר מזמור שיר ליום השבת לעולם שכולו שבת.

אור תורה

פומעולם לא שמעו לא האינו עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו. (ישעיהו ס"ג)

ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. (שמות כ"ד)

יבאו ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה. (תהלים כ"ב)

יהיה יום אחד הוא יגיד לה לא יום ולא לילה יהיה לעת ערב יהיה אור. (זכריה י"ז)